

Alja Predan

Margina u fokusu

U bosansko-hercegovačkoj selekciji za Mess 2017 prijavljeno je trinaest predstava u produkciji ili koprodukciji deset pozorišta:

Otkrivanje žene u koprodukciji East West centra i Narodnog pozorišta Sarajevo, *Leptir* u produkciji Narodnog pozorišta Sarajevo, *Zoološka priča* u produkciji Narodnog pozorišta Republike Srpske, Banja Luka, *Moja Fabrika* u produkciji Bosanskog narodnog pozorišta, Zenica, *Majstor i Margarita* u produkciji Sarajevskog ratnog teatra, *Mirna Bosna* i *Kad bi naglas govorili* u produkciji Kamernog teatra '55 Sarajevo, *Woyzeck* i *Mi djeca s kolodvora Zoo* u produkciji Narodnog pozorišta Tuzla, *Rashomon* u produkciji East West centra, *Tamo-vamo* u produkciji Pozorišta mladih Sarajevo, *Mlijeko* u produkciji Banjalučkog studentskog pozorišta i *Mrtve ribe plivaju na leđima* u koprodukciji Hrvatskog narodnog kazališta Mostar, Bosanskog narodnog pozorišta Zenica i Narodnog pozorišta Mostar.

Sve predstave su nastale na osnovu postojećeg dramskog teksta odnosno dramatizacije literarnih formi. Ni jedna nije potpisana kao autorski projekat ekipe. To je sa stanovišta jednog stranog pogleda zanimljiv fenomen. Naravno, on sam po sebi ništa ne znači; možda samo govori o tome da je i na osnovu klasičnog dramskog teksta ili adaptacije odnosno dramatizacije literature moguće napraviti odlične i vrlo aktuelne predstave.

Ako bih u kratko sažela viđenu selekciju, rekla bih da je generalno dobra. Naravno, postoje razlike i oscilacije u režijskim pristupima, glumačkim ostvarenjima, dramaturgiji i sadržajima. Ali, vrlo iskreno mogu reći da sam, bez većih poteškoća, izdvojila tri predstave za ovogodišnji program koje se, i po temi, i po pozorišnom jeziku, i po umjetničkim ostvarenjima, mogu označiti kao vrhunske.

Otkrivanje žene autora i reditelja Harisa Pašovića već u naslovu govori o onome o čemu se do sada niko, ni u regionu pa ni šire, nije tako temeljito bavio i uspio estetski bogato tematizirati kroz pozorišnu formu. (Ako postoje izuzeci koje sam propustila neka mi oprostite!) Žena i njezina uloga u društvu, tema je koja se od kraja drugog svetskog rata, a pogotovu od kasnih šestdesetih godina prošlog vijeka, kada je emancipacija dobila krila i feminizam tako reći »green card«, vrlo rijetko postavlja u pozorišnu žižu. Naime, legalistički ženska prava su se tada počela izjednačavati sa muškim pravima i ravnopravnost polova je kroz decenije ušla u našu svijest. Ipak, samo na deklarativnoj razini. U stvarnosti, mi smo i dan danas još uvijek daleko od ravnopravnosti i u smislu prava, a pogotovu u smislu dužnosti. Pašović kao autor kroz produbljeni istraživački proces analitički precizno razgaljuje poziciju žene u historijskim promjenama i rezultate tog procesa postavlja na scenu kao reditelj u formi jednog monumentalnog murala. Ova predstava nesentimentalno i iskreno otkriva ženu i njezinu ulogu u društvu, ali u isto vrijeme podstiče dijalog između nje i muškarca kako bismo već jednom mogli prevazići duboko zakodirane društvene stereotipe. Fascinantna je u doziranju umjetničkih oblasti; glazba, ples, svjetlo ravnopravan su pandan glumi, kostimografiji i scenografiji, koje sve objedinjuje rediteljsko-dramaturški potpis Harisa Pašovića i Džejne Avdić.

Moja Fabrika sa jedne strane savršeno funkcioniра kao dokumentarna predstava a sa druge ona je izuzetno umjetničko djelo koje na suptilan, rafiniran i poetičan način priča priču o usponu i padu željezare koja je kroz jedan cijeli vijek postala emblem grada Zenice. Odličan dramsko-narativno-dokumentaran diskurs kojeg Selvedin Avdić ispisuje na osnovu svoje istoimene knjige, rediteljica Selma Spahić i dramaturginja Emina Omerović uspijevaju postaviti na scenu na imaginativan i uzbudljiv način. Tako je nastao pozorišni amalgam sastavljen od dokumenata i imaginacije koji me kao gledateljicu dodirne na različitim nivoima i zadovoljio moja najrazličitija očekivanja. Autori pričaju istinu o historijskim promjenama društvenih vrijednosti i propadanju socijalne senzitivnosti sa izuzetnim estetskim scenskim rukopisom i odličnim kolektivnim glumačkim ostvarenjima, čime ukazuju kako etika i moral historijski ostaju samo na

nivou ljudske svijesti (osim rijetkih izuzetaka, naravno!) dok na nivou društveno-političke stvarnosti oni uopšte ne postoje. Ta društveno angažirana te scenski lijepa i uzbudljiva predstava, koju Avdić više doživljava kao autorski projekat ansambla BNP Zenica nego svoju adaptaciju, mada tako nije potpisana, ukazuje još i na nešto: da najmlađu generaciju pozorišnih stvaralca u BiH zanimaju velike i važne teme koje kroz širi društveni i socialni kontekst progovoraju i o vlastitom identitetu.

Treća predstava koja zaokružuje ovu selekciju, je predstava *Mi djeca s kolodvora Zoo* koju kao autor dramatizacije, adaptacije i reditelj potpisuje Adnan Omerović. Kulturno istoimena knjiga i film o narkomanima nije samo priča o berlinskoj djeci na društvenom rubu s kraja sedamdesetih godina prošlog vijeka nego poseduje snagu da skoro četiri decenije poslije svog nastanka isto tako jako progovori i o današnjoj izgubljenoj i odbačenoj mladoj generaciji. Naročito pametna se čini ideja o prilagođavanju teksta lokalnoj sredini, čime se postiže intenzivnija identifikacija, a time i intenzivnija participacija i angažiranost gledaoca. Reditelj je uspio da načinom inscenacije, vođenjem glumaca i inteligentnom upotrebom videa (pogotovu u stanju delirija i fleševa) pronađe balans između naturalističke slike društvenog dna i savremenog shvatanja i doživljavanja pozorišnog čina. Šest odličnih glumaca zajedno sa drugim scenskim elementima, od kojih pored videa treba napomenuti još zvuk i svjetlo, stvaraju vrlo savremenu atmosferu kroz koju razbirem da droga nije samo marginalan lokalni društveni problem nego simptom globalne generacije, izgubljene u potpunom i sveukupnom haosu današnjeg društva.

Sve tri izabrane predstave različite su po mnogim elementima ali ipak imaju nešto zajedničko: sve tri su angažirane, sve tri upozoravaju na društvene anomalije, sve tri se bave takozvanim društvenim marginama: ženama, radnicima, mladima. To ukazuje da pozorište u BiH nije sasvim apatično i imuno na društvene probleme (što se desilo u mnogim drugim sredinama) a sa druge strane, postavlja se pitanje: ako su sve to margine ko je onda uopšte jezgro? Ko god da je, u manjini je. I treba da se zamisli.